

A szeretet.

Pál I. Kor. XIII. 13.

Minden ember lelke mélyén ott él egy dal, egy melódia, melyet Isten gyújtott bennünk s melynek töredékes hangjai jutnak hozzánk, amikor úgy érezzük, hogy szeretünk. A szeretet a boldogság dala és minden ember: költő és miniszter, művész és dilettáns, világi vagy lelki, férfi vagy nő, egész életében azt várja, azért él és azért szenved, hogy ezt a dalt egyszer a maga teljes zengésében megismerje. Azért tépik egymást és saját magukat az emberek, hogy végül megtalálják a léleknek ezt a selymes, simogató énekét, hogy megszépüljenek általa, átlényegüljenek hatására. Mert ami az ibolyának az illat, a pacsirtának az ének, a sasnak a repülés, az anyának az anyaság, az orvosnak a gyógyítás, az embernek a szeretet: *élet, lényeg, szépség, tartalom*. Foszd meg az ibolyát párfőmös illatától, a pacsirtát dalától, a sast az azur magasságtól, az anyát az anyaságtól, az orvost a gyógyítás lehetőségeitől, az embert a szeretettől s mi lesz belőle afia? Csengő érc és pengő cimbalom. Egy fájó, sikoltó, kiszakadt hang valamelyik nyárestvéli, lágy muzsikából. Szeretet nélkül olyan lesz a lélek, mint kirabolt fecskefészek ereszed alatt. Vagy mint egy gazdátlan szoba télen, üres, rideg és dermedt.

Sokan és sokat irtak a szeretet hatásáról, lényegéről. Költők versbe szedték, festők vászonra vetítették, szobrászok márványba vésték, mélyenérző emberek mártiromságba mentek illetődötten hatására. De a maga lényegében talán soha senki úgy meg nem írta, olyan tisztán, mélyen és klasszikusan ki nem fejezte, hogy mi a szeretet, mint Pál a Korintusbeliekhez írott levelében. Ebben az egyszerű, szent ódában benne van a szeretetnek hője, hava, vágya s dús zenéje. Benne van a cél s a felmagasztosulás eszméje. A legmagasabb magasság és legmélyebb mélység, ahová el kell jutnod, ha igazán szeretni tudsz vagy szeretni akarsz. Az emberi felmagasztosulás ilyen ritka pillanatát rögzíti meg egy orosz író felejthetetlen re-

génye: P. Romanov: *Az új parancsolatok táblázata*. Már a puszta cím is sejtet valamit. Itt nem a kő-táblára irt törvényekről, hanem szívbevéselt elkötelezettségekről van szó. Nem a Sinai hegyen nyilatkozik meg eget-földetrazó mennydörgés közepette, hanem a lélek titkos, mély zárkáiból tör elő. Summája egyszerű, de kategorikus: *'Parancsolom! szeress!...* Egy házaspár különös álmát beszéli el az író. Reggelinél ülve, a feleség visszagondol az elmúlt éjszakára s álmának elmondásába kezd... Ott állott az Úr előtt, ki tőle lelkét kérte, megakarván győződni, hogyan sáfárkodott a reábízott drága kinccsel. „A lelkem nincsen itt Uram — felelte ő. Lent hagytam a földön, átadtam egy férfinak, mert *nagyon szerettem*“. Az asszony alig fejezte be rövid álmának elmondását, férjéből kitörtek a csodálkozás remegő hangjai. „Szinte hihetetlen, de én is ugyanezt álmodtam. Ott állottam az Úr előtt s ő számon kérte tőlem a lelkem. Nem hoztam el Uram — feleltem én — lent hagytam az emberek között. Ott maradt a lelkem egy vadvirágban, melyet másoknak téptem, a csillagok ragyogásában, midőn másokért imádkoztam, az eltiportak mosolyában, kiket fölemeltem. Nincs itt a lelkem, szétszítottam az emberek között, hogy apró kis bolygó lángokra tépve, megmelegítse rideg életök. Ott hagytam a világban, mert *nagyon szerettem*“.

Sokat beszélünk az önzetlenségről, egymás terhének hordozásáról, a helyes munkamegosztásról. Suhogó szó-ostorral vágunk végig a társadalmi és osztálykülönbségeken, melyek származás és állapot szerint ítélik meg az embert. Hirdetjük az egyenlőséget és testvériséget. Irtó háborukat viselünk az igazság jegyében. Óh minek ez a sok dagadó frázis, kijátszott kétértelműség, ismerjük be, hogy magunk sem hiszünk abban, amit annyi tüzzel hirdetünk. Mert hiányzik mindannyiunkból egy átfogó és egyesítő hatalom: a szeretet. Mely nem a kiiskolázott eszmék világában, finom rafinériájában, nem a durva erőszakban, hanem az ember ősz, ösztönös lelkivilágában született meg. Egyszerű alapokon: a nő élete a szeretet csatornáján keresztül a férfi életfolyamába szakad, hogy mindketten ezt a mérhetetlen tengert, az életet táplálják. Önmagukon keresztül másokért, gyermekeikért, otthonukért, nemzetükért, az emberiségért éljenek. Hogy önmagukat szeretve mindenkit szeressenek. Hogy önmagukban szeressék a mások szeretetét.

Ne értsetek félre afiai! én itt nem szerelemről beszélek.

Nem e nagy viharzó érzés-hullámon felépülő intézményt, a házasságot s annak szükségességét boncolom és igazolom. A szerelem a hangulatok sokszínű skáláján épül fel, változó, mint az ég derülése vagy borulása. Pillanatok alatt izzásba hoz és pillanatok alatt megfagyaszt. A szeretet azonban lágyan, de tartósan indul, mint az alkonyi szellő, hatása nem remegtet, de állandó munkára sarkal. Alapja a megértés és jóakarát. S míg a szerelem, mint egy titkos mécses csak egy imádott lény felé világít, addig a szeretet, mint az oltár lángja, mindenki felé egyformán hullatja az örök világosságot. Mindenkinek, ki feléje fordul, egyformán ad a fényből és melegségből. És míg a szerelmet a felviharzó érzés-hullámok az édig korbácsolják, a megszokás pedig néha a sárba tiporja, elkoptatja, szintelenné teszi, a szeretetet mindez megerősíti, éleszti. Mert az apostol szerint mindent túléli a szeretet, mivel a *legnagyobb hatalom a világon*.

Nem kérem az ékesszólás erejét, mely az angyalok bájos elokvenciájával versenyez, sem a démoni hatalmat, mely kimozdítja a hegyeket és a tengerekbe szórja, sem a tudást, mely behatol az élet legmélyebb és legmagasabb titkaiba, sem a bátorságot, mely a mártír dicsőségét szerzi meg számomra a füstölgő máglyán, sem a hitet, sem a reménységet, mely a halandó fejére rakja a halhatatlanság koronáját, mindezek helyett adjatok nekem a rongyokba burkolt lélek tiszta szeretetét s én meggyőzőm a világot, diadalt aratok felette. Mert az apostoli szeretet által *megszépítem annak minden rútságát*.

Igen, testvéreim! a szeretet a *legnagyobb élet-szépítő*. Ma intézmények létesülnek, melyekben tudományos alapon kisimitják a ráncos arcot, szögletesre tépik a rakoncátlan egyenetlenségben kinövő szemöldököt, eltüntetnek úgynevezett szépségfoltokat, ritmikus tornával kifejlesztik a test rugékonyságát és csinososságát, bájt és kecsességet adnak a járásnak, egyszóval megszépítenek. De hol van az a kozmetika, mely a szeretet megszépítő erejével versenyezhetne? Ott csupán egy vonás nyer szebb formát vagy kifejezést, itt az egész ember, ott legtöbbször hiusági kérdés, itt a rejtett szépségek feltárása jut kifejezésre, ott felszines, változó eredményt érhetünk el, itt állandót, örökértékűt, mert magát a lelket szépítjük meg és a lélek az, ami megelevenít, ami éltet. Figyeld csak meg az utcán járó-keelő embereket, nem kell mélyen kutatódnod, megismerheted kinek van szeretet a lelkében, Rá van írva az arcára, kirajzo-

lódik a tekintetében, kicsendül a szavából, kiérzik kézszorításából. „Szeressétek még ellenségeiteket is!” Mondotta Jézus, mert a gyűlölet elrútít, de a szeretet megszépíti életeteket. Nem egy ember életét, hanem mindenkiét. Mert a szeretet lényege olyan, mint az ibolya illata, mindenkihez tartozik.

És ez a megszépítő erő az, ami bennünket a teremtés koronájává tesz, minden élőlény fölé helyez, Istenhez hasonlóvá alakít. Az állatban is van szeretet. Láttam madarat, mely elrabort fiókája feletti bánatában a földre szállva, gyötrő kétségbeesésében a tollát tépte, majd erőtlenül végig vonaglott a gyeppen, mintha ki akarna mulni. Láttam a szülői bánatnak ezt a klasszikus példáját beigazolvva egy oktalan kis test vergődésében. De láttam ugyanennek az állatnak az esetében a színes, könnyü feledést. A vergődő testben napok alatt új életdallamok születtek s az én madaram mit sem gondolva vissza, mit sem érezve a lezajlott tragédiából, mindentfelejtő énekbe kezdett. Tudom, hogy az oroszán elpusztul kölykéért s nem tagadom, ez nagyon meghat. De mégis kérdezem, mi ez a szeretet a tékozló fiut visszaváró, megbocsátó apai szeretethez, vagy egy hazáját sirató, bujdosó férfiu szomorú szeretetéhez képest? Testvérem, érdemes ezen elgondolkozni.

Az apostoli szeretetnek még van egy jellegzetes vonása, zajtalan cselekvésekben éli ki magát. Nem olyan ez, mint a vadvizek zúgása, hanem mint a folyó hömpölygése, a lassú vizé, mely mély partot mos. Két fiatal misszionáriusnak az élettörténete találóan világítja meg ezt a 'gondolatot. Amerika egyik kis városából indult el egy férfi és egy nő, most már férj és feleség, hogy orvosi felkészültségöikkel, az evangélium vigasztaló üzenetén kívül, gyógyítással is enyhítsenek a mindenféle járványnak kiszolgáltatott afrikai vad törzsek szenvedésein. Afrika partján elvált az utjuk. Minden különösebb megindulás nélkül búcsúztak. A felületes szemlélő azt hihette, hogy ezt a két embert nem fűzte össze semmi lelki kötelék. Csupán az egy természetű hivatásérzet, a misszió hozta valamennyire közel egymáshoz. A szemlélő nagyot tévedett. A történet következő része fényesen igazolja ezt. Három évi távollét után a két misszionárius szinte ugyanegy időben megbetegedett. A gyilkos láz ágynak döntötte azokat, akik hittel és tudással elfojtására törekedtek. Az állapota mindkettőnek válságosra fordult, félni lehetett a szörnyü végtől, És akkor két remegő kéz-

zel írott, meghitt hangú levél indult utnak s keresztezte egymást a hosszú uton. A férfiében ez állott: „Kis vagyonom, melyet titokban gyűjtöttem s melynek mindenegyves fillérébe a feléd vágyó lelkem leheltem, reád testálok. Gondolom, így kifejezésre juttathatom az el nem mondott szeretetemet“. A nő levele sokkal rövidebb volt, de meghatóbb: „Amint tudod, semmim sincsen, csak a lelkem és az örökre a tied“.

Testvérem! ez a szeretet. Ez a zajtalan, de örökké munkáló, sírigtartó vonzalom a gyermekben a szülő iránt, a hitvesben a férj iránt, a polgárban a hazája iránt, az emberben embertestvérei iránt.

A felolvasott igék szülőfalum egy öreg akácfáját juttatják eszembe. Valamelyik előrelátó fajsorsosom ültette egy megszakadni készülő domboldalba, hogy a futó földet vele megkösse. Az akácfa gyökere és törzse a hitet jelképezi, a te hitedet, mely talajt rögzít számodra viharos életed futó homokjában s keresztsujtolt derekadat kiegyenesíti, az ég felé emeli. Az akácfa virágja a szeretet lényegét jelképezi. És eljöhét az idő, hogy az öreg akácot kidöntik, gyökerét elsorvasztják, anyagán megosztozkodnak az asztalos, a fakereskedő, lombját örökre leperzseli a nyár tikkasztó heve, eljöhét az idő, hogy hitedet megingatják s talán gyökerestől kitépik a fájó megpróbálások, reménységedet elhervasztják a csüggedések, de a szeretetet, életed fájának virágát, belőled ki ne törölheti semmi földi hatalom. Hol van a fejsze, mely kivághatja lelkedből a fehér fürtös akácvirág emlékét? Látjátok feleim, ezért mondja Pál apostol: „Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet“. Mert örökké tartó a szeretet. Ámen.

Falak és jellemeik.

Nehemiás: IV. 6 és VI. 15—16.

Jeruzsálem falai körül szomorú hangokat lenget az alkonyi szél, sutlogó férfiak hangjait a kövek között, orozva bujkál, mintha a mult összeomlott, alátemetett lelkeit keresné. A pálmafák megszaggatott levelei között kísértet-szerűen suhan át, mint egy ott felejtett, menekülő panasz. Ez a szomorú alkonyi idill több, mint egy futó természeti tünemény. Jelképes kifeje-

zése a zsidó nép közösségi vágyának és a vágyak végső összeroppanásának. Összeomlott falak: összetört remények, zokogó esti szél: hazajáró lélek fájdalomtól fakadó sirása. „Hiába minden erőlködés,” sohajt egy kőmives, amint odébb bandukol a templomfalaktól. „Óh pedig, hogy vágytam vissza, odahagyván családomat, mindenemet” zokogja tovább, „csak hogy megcsókolhassam apáim földjét, magamhoz ölelhessem e szent falakat s Isten üzenetét hallván, a lelkemet építsem beléjük”. Izmos teste megvonaglik a ráomló csalódás alatt, tenyerébe temeti arcát, hogy mások előtt eltakarja nagy megindulását. Külső és belső ellenségek örlő játékában így tusakodik mindahány: vezető és alárendelt, öreg és fiatal, kiket a falak újraépítésére engedtek haza a fogságból. Kivülről a lekicsinylő, csipős megjegyzések fulánkja sebezi. Vértkavaró vagy vérfagyasztó mondasok özöne zúdul reájok. „Mit művelmek a nyomorult zsidók?” „A vagy megelevenítik-e a köveket a porhalmazból, holott azok elégtek.” Bárgyu nép, veti oda az ammonita Tóbiás... „bármit építsenek, ha egy róka lép fel reá, összezuzza köveiknek falát.” Belülről a tehetetlenség dühe, szégyen érzete tépi a lelküket... És ti, akik hittetek valaha egy ragyogó eszme diadalában s ezért életetek is kockára tevétek s azután csalódnotok kellett, megértitek e helyzetképet...

Minden hiába, zúgott át az embereken a lehangoló, titkos gondolat. De mégsem... Az élet több, mint egy szomorú színjáték. A legmegrázóbb tragédiákba is belevegyül valami komédia, a Hamletek is felnevetnek néha, zuhogó záporban is nótára gyujt egy-egy kis madár, nyaratsírató októberi napokon is történik szerelemvallomás, világtalan éjszakában is beleragyog néha egy hulló csillag futó fénye, özvegyi gyászfátyolon is átsugárzik néha egy jóságos Istenarc. A ború nem örök, a csalódás nem végtelen. A reménytelenség a lélek feszült hurján egy töredezett hang csupán. A romhalmazból is épülnek falak, vihartálló bástyák, ha kövek közé hit, emberi akarat és összefogás vegyül. Nem a holt anyag, hanem a lélek áldozatot hozó maltere, ami egymáshoz köti, összecementezi, fallá emeli a romokat. S valahogyan van Testvéreim, az isteni gonviselés bölcs eltervezése folytán, talán a tizenkettedik órában, de megérkezik a megváltó gondolat. Egy barátunk képében, egy jóltevőnkben, egy tanácsadónkban, egy vezérférfiuban vagy nőben, aki kiment a leverő helyzetből s beindít új, nagy célok felé.

Amikor minden elveszeltnek látszott, az omló kövek között megjelent Nehemiás próféta nemes alakja. Szemében mélységes hittel és az isteni elhivatás tüzes sugaraival, hangjában a lelkeket felrázó isteni üzenet erejével. Úgy állt a romokon, mint a fájó kérdéseket megválaszoló felelet, vagy, mint kiáltó parancs. A leigázott zsidóság közösségi lelkének lármafája. „Fel kell tartóztatni a romlást, emberek a falakra, építsétek fel azokat, veletek van a seregeknek Ura!” S csodák történtek. A lankadt izmok munkára acélosodtak, az aggodalom reménye változott, a zokogó szél simogató fuvallattá enyhült, a könnyek örömbé folytak át és a falak épülni kezdtek.

A próféta örömmel jegyzi be könyvébe, hogy a fal felépült félmagasságban, „mert a nép nagy kedvvel dolgozék.” Ötvenkét napra rá a célt eléri és az ellenség vesztés félként, önkicsinységének a tudatában visszavonul, mert felismeri, „*hogy Istentől vitetett végbe e munka.*”

Életünknek ez a sorsverte és sors áldotta színtere: Erdély adta a gondolatot, az alapígt, beszédemnek tárgyát. Multjának és jelenjének egy érdekes arculata: várai szolgáltatták az illusztrációt. Nincs a föld kerekiségén talán egyetlen hely sem, mely olyan gazdagon megvolna áldva régi várakkal, mint Erdély. És nincs a földnek talán egyetlen helye sem, ahol olyan árvák és elhanyagoltak volnának a várak, mint minálunk.

Mintha nem is hozzánk tartoznának multi nagy küzdelmeink, dicsőségünk és összeroppanásunk eme színhelyei. Mintha az emlékezés is kiszállott volna belőlük, s csak a vadszülő indája, venyigéje fogná össze az omló falakat. Rókának barlangjává vált a régi hires pince-gádor s sasoknak fészkévé az őr-bástyák csonka tornya. Ma csak kiránduló helyek, legfennebb régészet-történeti szempontból érdekelnek, holott búcsújáró helyek kellene, hogy legyenek, ahová a késői unokás zarándokolnak, hogy tisztelettel adózzanak a mult fenkölt szellemének.

Sokat töprengek sorsuk felett. Düledező falaik intő jelként merednek felém, egy szomorú igazságot vágnak a szemem közé, őrhelyen álló ember észreveszed-e, hogy sorsunk a néped sorával azonos. Az örök magyar sorssal. Mert olyan az örök magyar jelleme, mint egy várfal. Szilárdsága és állandósága a felépítésétől és gondozásától függ. Nem elég csak fundamentumot vetni s arra falat emelni, azt fenn is kell tartani. A ma-

gyar ember jelleméhez fundamentum van, anyag bőségesen adódik. De a felépítésnél és fenntartásnál végzetes hibákkal kell megküzdeni. Ősi becsület, tisztaság és erényesség tűz- és viharálló téglát adnak, a faj véérébe gyökerezett jóság és melegség, az egyenesség, melyet az adott szó megtartása húz alá, bátorság és szívósság, mind megannyi isteni adomány. De a megváltozott idők sodra és az alkalom, kontárokká tett, sőt lerombolóivá, megölőivé aljasított jellemünk szilárd falainak a kiépítésénél. Hidd el Testvérem, hogy én lennék a világ legboldogabb embere, ha ecsetem vidám és derüs színekbe márthatnám s daloló jó kedvvel festhetném meg a helyzetképet. Hiszen ez a kép önarckép is. De a derüs színbe valami gyászos árnyalat is vegyül. Ez az önmagunk átka. Ez az, amit az omló várfalak minduntalan emlékezetembe idéznek, az összeroppanó jellem. S ahogyan a várromok szaporodnak, úgy szaporodnak közöttünk az összeroppanó jellemek. Olyan időben élünk, amidőn önös céljainknak rabjai lettünk. Az apró kis előnyök, a mindennapi bűnök csaltjai közül reánk nevetett a folyton ígérő élet s mi meggondolatlanul dobtuk önmagunkat a megvesztegető ígélet ölelésébe. Nagyon sokszor későre fedeztük fel, hogy polipkarokba, fojtó kezekbe kerültünk. Elvetéltük ősi becsületünket, tisztaságunkat, egyenességünket, ha reánk nevetett egy arasznyi előny. Jellemünkben összeroppantunk s sokszor még a megbánás könnyei sem ültek ki szemeinkbe. Olybá lettünk, mint egy napkeletnek álló nyitott sirgödör, melybe a felkelő sugarak még félénken besütnek, de csupán egy pillanatra, hogy aztán a sötét halál árnyéka lepje be az űrt mindörökre.

Feleim, ismerjük be, hogy jellemünkben összeroppantunk. Hiszen a hibáknak beismerése, megvallása és megbánása a legbiztosabb alap és anyag a jellemszilárdság helyes felépítéséhez és fenntartásának biztosításához.

Nemcsak önmagunk, hanem a hozzánk tartozóink számára is. Így még alkalom kínálkozna arra, hogy ifjú leányainkat, kiket a mindennapi sovány kenyér megkeresése elűzött az egyszerű, tiszta tűzhely mellől s most idegen városok dugott utcáiban vagy öröm-tanyáin meggyalázva élnek, visszahozhassuk s még anyákká nevelhessük. Hogy fiainkat, kiknek a fokos és a bicska jelenti az ősi virtust, a csörgő bilincstől megmentjük. Hogy hit- és fajsorsosainkat, akik elhajoltak, elpártoltak mi tőlünk, felvilágosítsuk s önmagunkhoz visszamelengessük. Így

még alkalom adódik, hogy a romok helyén új jellem-falakat huzzunk fel. Jól jegyezzük meg azonban, nekünk nem szabad a romok fölé építenünk. El kell, hogy takarítsuk a régi törmeléket, le kell mondanunk a jellem tatarozásáról, foldozgatásáról. Új anyagot, új szívet és új lelket kell belevinnünk a munkába. S ezt csak közös munkával, a Biblia szavai szerint „jó kedvvel“ lehet elérni.

* * *

Multi életünknek van egy végzetes hibája, a tulzott egyéniesség. „A kaparj kurta és neked is lesz“ közmondás és más jelszavak helytelen értelmezése és megélése vérükké vált. Ritkán tekintettünk át szűkös kis udvarunk kerítésén s akkor is inkább érdekelt, jobban lekötött a szomszédunk szennyes ruhája vagy rendezetlen háza tája, mint elsülyedt sors-szekerének a kiemelése, előretolása. Ha gazdag volt, gazdagságáért irigyeltük, ha szegény volt, szegénységéért lenéztük. Környezetünktől, multunktól nem igen tanultunk. Pedig mi vagyunk az egyetlen nép, amelynek lelki adottságai, hagyományos szokásai szinte előre-elrendeltek a közösségi életre. De a „kalákák,“ az egymás megsegítésének ragyogó eszméje, a buzakereszteket nem kísérték be az életbe, tarlók feletti őszi hangulattá, őszi bánattá oszlottak. Az apostol intése, hogy egymás terhét hordozzuk és úgy legyünk Krisztus tanítványai, vasárnapi szószéki üzenet marad csupán. Hiába hittük és hirdettük, hogy a Biblia ígéi életünknek zsinórmértékei.

Igy voltunk az étellel és így voltunk a jellem kiépítésével. Pedig erdélyi embernek könnyü lett volna leckét venni, ha máshonnan nem, a kertje végéhez lenyúló erdőtől. A fát az erdő neveli deli magasra. Egymagában elbokrosodik, a minden oldalról jövő támadásra ággal védi magát köröskörül. Azután meg egyedül állva, hacsak sziklán nem nőtt, elbizakodik, szétterpeszkedik. Törzsét ágas-bogas forradások teszik csuffá.

De a közösségben, az erdőben egyenesen nő, sima törzssel az ég felé, a nap felé, Isten felé. Jellemnevelésünket az egyedülálló fa életére mintáztuk. S így lettünk félig kiépült emberek, kik az első megpróbáltatásnál, az első csalódásnál elbuktunk és elpusztultunk, mint a hálóba került oroszlán. Mert nem jött a kiszabadító parányi segítség, hogy rabságunk köteleit elvágja.

Hat esztendővel ezelőtt a Kaliforniához tartozó Katalina szigetén jártam. Az egész sziget egy gazdag rágógumi gyárosé. A sziget közepén a tulajdonos egy hatalmas múzeumot építtetett egy amerikai észjárást jellemző leleményes gondolat számára. Ez a gondolat nagyon megfogott akkor s azóta is állandóan kísért. S mondhatom, hogy balsejtelmeimnek gyakran lett melegágya. A múzeum tágas csarnokaiban most írják, jobban mondva, most alkotják meg az észak-amerikai államokban kipusztuló félben lévő indiánok történetét. Most szedik össze a sivatag sárga homokjában aranyat kereső, kalandor indiánok, a barlangokba huzódó menekülő asszonyok és gyermekek elszórt csontjait s állítják össze a törzsek és korok szerinti indián történetet. Egy gazdag milliomos jóvoltából. A fehér faj csaknem kipusztította s most egy kegyes szívű fehér ember múzeumba vonultatja őket, hogy a jövőnek átadja. Ki tudja mi célból? Uri passzióból, vagy örök tanulságul? Ott, helyben a mi apró, széthulló életünkre gondoltam s nem tudtam visszafojtani könnyeimet. Arra gondoltam, hogy nálunk nem mindig szülő a szülő, nem mindig gyermek a gyermek és ritkán testvér a testvér. Egyénies életünk forgó szelének porfellege elfedi szemünk előtt az egyetemes vihart. Lelkünkbe nem hatol be a közösségi élet ezer fájdmából kiömlő kiáltás és nagy veszedelem idején nem érezzük a közösségi háttérrel, mely megvédjen bennünket. Ha az életünk és jellemünk fel nem szívódik a minden-magyar-élet égető kérdéseibe és megoldásaiba, egyénenként felégünk és kilobbanunk, mint a mécsfény a viharos estén. S talán egyszer akad egy leleményes bő pénzű ember, ki összeszedeti szétszórt csontjainkat s a múzeum csarnokába feliratja, hogy élt egyszer egy nép sok, széthulló akarattal, egyénies célokkal, történeti hivatására nem volt méltó, csupán muzeális értéke van.

Testvéreim, ez sötét prófécia, de a való, mindennapi élet-tapasztalat sugalmazza. Közöttünk is támadtak próféták, korholtak, biztattak, de szavuk kiáltó szó maradt. Süket fülekre talált, érkezett a tizenkettedik óra. Cselekednünk kell „jó kedvel,” azaz egy akarattal, ki kell építenünk a szilárd jellemlakot s akkor munkánkon lesz az Isten áldása.

A repülő gépnek két szárnyra van szüksége, hogy fölfelé emelkedhessék s hogy önmagát fenntarthassa. Testvérem, neked is két szárnyat adott az Isten: a közösségi erőt és hitedet. Az

első rendelkezésedre áll a vériség kapcsán, a második beléd ömlik a te drága unitárius vallásodon keresztül. Nehemiás próféta és az építő zsidók erre a két hatalomra támaszkodtak és csodákat műveltek. Most tőled függ, hogy ezeket önmagad és sors-testvéreid javára használod-e fel vagy eltékozolod. Ámen.

A cselekvő vallásosság.

(Püünkösti.)

Alapíge: Mt. XXVIII. 19. „Elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népet...”

Nagy ünnepeink közül püünköst a legelfelejtettebb, a legárvább. Olyanná lett, mint egy megrabolt királyleány, kinek élményt nyújtó megjelenéséből hiányzik minden külső diszítés, dekoráció. Karácsony a maga apró megható mozzanataival, költészetével, csillogó fáival, utcát-járó, éneklő gyermekseregével; husvét piros tojást váró és kereső kicsinyeivel, a sok kedves, bájos legendáival, úgy köszönt reánk, mint az álmok gyönyörű világa, mint a sovárgott boldogság élő valósága. Legendáival úgy jön, mint valami mennyei hadsereg, melyet nagy előkészületekkel, üdvivalgásokkal, mámoros örömmel várunk és üdvözlünk. Püünköst: árva királyleány szerényen, lehajtott fővel közeledik felénk, mint egy közömbösen várt vendég, kit, ha jön, talán jó szívvel látunk, de, kit meghatva, előkészülve nem várunk. Csupán az Úristen, szánalomból avagy forró szeretetből diszíti körül püünköst az erdők és rétek virágival, Ő harangozza be jöttét a hóvirág és kankalin millió kis harangjával, Ő adja tudtul a világnak a mocsári gólyahirrel. Mert neki gondja van minden elfelejtett lényre és jelenségre.

Püünköst nem felelős elhanyagolt, árva sorsáért, mi vagyunk a felelősek, mi, magunkat keresztényeknek valló emberek. Mi, akik úgy készülünk erre a fenséges, szent ünnepre, mint akik már kifáradtak a megelőző ünneplésektől, mint, akik unják a dolgot, de remélik, hogy alkalmasint valahogyan túlesnek rajta. És a sors felelős testvéreim! Az irónikus, cinikus sors, mely minden rövid ideig tartó, muló dolgot „püünkösti királyság”-nak

nevez. Mintha pünkösztnek egyetlen jelentősége abban fejeződnék ki, hogy felragyogjon, mint valami hazafelé mutató csillag s aztán aláhulljon az égről, magára hagyva a vándor felcsigázott lelkét. Mintha pünköszt a mi életünkben a habléányok, vagy a csoda szarvas regéje lenne. Egy ide tévedt kósza szellő, kósza gondolat, mely ellebben a valóság megjelenésére. Egy álom-királyság, melynek a való élethez semmi köze, vagy nagyon kevés köze lehet.

Pedig pünköszt nem a felvillódzó tünemények, tovatűnő „királyságok“-nak az ünnepe, ellenkezőleg, az örökké tartó, folyton működő, szakadatlanul fejlődő és fölfelé segítő isteni lélek kiöntésének az emlékünnepe. Mint a cselekvésre ösztönzésnek, tűzre, munkára lobbanásnak, az örök egyakarásnak az emlékünnepe. És végül az ígéret beváltásának az emlékünnepe.

A fentvázolt gondolatra Jézus életében, a Bibliában megörökített eseményekben keresem a magyarázatot. Jézus, a gyermek sok reményt és álmot hozott magával. Mint férfi, tengernyi megpróbáltatáson ment keresztül, mignem, mint hős, a lelki nagyság hőse, megdicsőült a nagypénteki halálban. Mártíromságának fensége, hatásának értelme a husvéti győzelemben, de mindenekfelett az első pünköshti események megnyilatkozásában igazolódott be. Az ígéret teljesítésében és a tanítványálevés felismerésében. Pünköszt nélkül Jézus egy világ-nagyság, egy egyéni hős maradt volna csupán, kit megbámulnak s aztán elfelejtene az emberek, kinek neve csak a múzeumokba, vagy a könyvtárakba vonul be, de az életbe nem. Mondjuk ki nyíltan testvéreim! Isten lelkétől átítatott tanítványok nélkül Jézus élete és munkássága egy szép emlék maradt volna és nem egy örök példaadás. Egy befejezetlen, csonka toronyhoz lett volna hasonló. Egy toronyhoz, mely méreteiben klasszikus, megdöbbenően nagy és impozáns, de befejezetlen. Az első pünköshti események, a tanítványálevés felismerése, a „bátorító szent lélek kiöntése“ tették rá a ragyogó tetőzetet, a csillogó koronát.

Vigyük át ezt a képet az egyetemes életre. Életünk karácsonyában, az „idők teljében“ megszületik a gyermek, a megváltó gondolat s boldogságot áraszt maga körül. De egyuttal temérdek sejtést, aggodást, reményt és vágyat támaszt bennünk. Remegve, meghatva kérdezzük önmagunktól vagy másoktól, vajjon mi lesz a sorsa? Életünk husvétjára férfivá érik az ifjú,

mártírrá avatódik a férfi, megvilágosul a bölcsek, szentek, igazak halála. Közérthetővé válik a gondolat, hogy minden tiszta, becsületes, igaz élet győz a sír felett, erőt vesz a halálon. De pünkösztkor igazolódik be minden. Pünkösztkor igazolódik be a legfényesebben, a legtisztábban, hogy a bölcsek, szentek élete nem volt hiábavaló, hogy példájuk hat, gyújt és terjed, mint a szél által élesztett erdő tüze. Hogy az utódok átveszik az elődök érdemes életét, szélesítik a megkezdett utat, mélyítik, szépítik, megélik a megfogant gondolatot. És ez az egész folyamat tovább halad, tovább hömpölyög, amint nemzedékek nemzedékek nyomába lépnek, századok letűnt századok helyét foglalják el. Mert az Isten lelke szakadatlanul működik a szép, nemes és jó érdekében. Nem a ki-ki robbanó világkatasztrófák útján, vagy társadalmi összeroppanások által akarja Isten az életet és az embert szebbé, jobbá és boldogabbá tenni, hanem az örökké munkáló lélek hatása által. A világot elpusztító özönvizek, ahol elpusztul a gonosz s megmarad a jó, a mult meséi. És nem is eredményezhetnek megváltást, míg az ember emberi adottságokkal rendelkezik. Hiszen a legjobb emberben is van rosszra való hajlam, a legtisztább szándék is megtévedhet. S becsületes embernek is vannak és lesznek züllött utódai. A megváltás útját más valamiben kell keresnünk. Nem is külső erőszak hatásából eredő kényszeregyezésben, hanem a lélek belső munkájában, a tanítvánnyá tevésben. Itt jut kifejezésre a felolvasott alapigénk mély meglátásokkal telt igazsága: *„Elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népet...”* S örök időkre szóló jelentősége marad az első pünkösztnek, hogy a tanítványok megértették s megélték ezt a fennséges testamentumot. Úgy ömlött át rajtuk, mint „sebes szélnek zúgása”, úgy forrósította át a lelküket, mint valami „kétágú tüzes nyelv”.

* * *

„Elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népet...” Mélyről jövő szavak, atavisztikus megérzéssel. Keressetek tanítványokat, mert a puszta szó erőteljes, ha visszhangot nem ver a mások lelkében. Keressetek tanítványokat, hogyha ti kidöltök a sorból, legyen aki helyetekbe álljon, harcoljon a kibontott zászló alatt, a kimondott igazságért. Nézzétek, a szülő utódot nevel, hogy legyen, aki befejezze a vályog házat, hogy legyen, aki megvásárolja a szomszéd áruba bocsájtott keskeny földjét,

aki visszaverekedje a hanyatlásnak induló családi nevet, mutat, aki tovább álmodja a terveket és álmokat.

Keressetek tanítványokat, de ne kényelembe helyezkedve, várakozással, hanem szakadatlan buzgó cselekvés által. Ne karbatett kézzel, hanem odaadó, szorgos munkával, ne szemlélődéssel, hanem kutatással. Menjetek, folyton cselekedjétek, vigyetek békességet a házak lakóinak és hagyjatok ott szeretetet. Ne küldjétek, vigyétek az evangéliumot, a puszta szó vagy az irás lehull a lélek táblájáról, de a személyes érintkezés örökre nyomot hagy ott. Menjetek, személyesen vigyétek a vigasztaló, bátorító szent lelket, „én példát adtam nektek, hogy miképpen cselekedjétek“. Az élet egy szent folytonosság s csak az érdekes az élet teljességére, aki cselekszi, megéli az ő valóságát. Az egyik lelkész barátom írja le az alábbi kis történetet, amely hitem szerint világosságot vet mondanivalóimra. Egyszer egy súlyosan szenvedő beteget látogatott meg, ki ezekkel a szavakkal fogadta: *„Hiszem, hogy az Isten jó, mert ön eljött hozzám“*. Vajjon egy pár vigasztaló sor megtette volna-e ezt a hatást? Vagy álljon itt egy világhírű írónak az esete, kit rossz hajlama bűnre hajtott, kit kipellengérezni akarván, utcai csődület gunyos kacagása és szitka között kísérték a börtönbe. Amidőn a szerencsétlen ember azt hitte, hogy az egész világ ellene fordult s megszeretné kövezni őt, egy barátja mély rokonszenvvel emelte meg a kalapját előtte. Az író vallomásaiban ezt a megjegyzést teszi: *„Kevesebb dologért, mint ez, már jutottak mennybe“*. Az író teljesen megváltozott a börtönben. Lelki átalakulásához nagy köze volt annak a rokonszenves köszöntésnek. Tanítványává lett egy elröppenő személyes hatásnak. Ez a titka Jézus mondásának, amidőn ő tanítványait tanainak személyes terjesztésére serkenti.

„Elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népet..“
Mert soha sem volt ily nagy szüksége a világnak a helyes élet megismerésére, a boldogságra, a könnyörület és megbocsátani tudás elsajátítására, Isten felfedezésére. Sok a farizeus, ki olyan, mint a festett koporsó, kívül fényes, de belül rothadással telt. És kevés az őszinte, bűnét megvalló, megtérni vágyó publikánus. Túl tág és mély a serpenyő, melyben Mammonnak, gögnek, nyers erőszaknak, gazdagságnak áldoznak az emberek, túl szűk és sekélyes, melyben Istennek adóznak. Most időszerű az evangélium hirdetése, amikor e beteg, lázas élet

gyógyításra vár. Most időszerű a minden-lélek mécsfényének a lángragyújtása, amikor legnagyobb a sötétség. Most van szükség a bátorságra, amikor annyira gyöngék az emberek.

„Elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népet...“
Adjatok példát, hogy minden ember aszerint éljen, hogy tanítvánnyá legyen. Ne szóval, hanem cselekedetben. Éljétek meg a ti vallásosságotokat. És ezt folyton ismételjétek, gyakoroljátok. Mert a kijátszott hegedű szebben szól, a használt harang szebben harangoz, a kimélyült szív melegebben dobog, a kisulykolt lélek önzetlenebbül gondolkozik. Szüksége van a világnak az örökös példaadásra, mert szüksége van az emlékeztetésre. És szüksége van az igazság folytonosan szem előtt való tartására. Az ember felejt, a korok felejtenek a súlyos kötelességeket minduntalan fel kell tárnunk előttük. Mindannyiunk előtt ismeretes a perzsa király esete, ki egy szolgát tartott magánál csak azért, hogy a görögökre emlékeztesse. A nagy tartozásra, mivel hite szerint, adós maradt e maroknyi, elszánt népnek, mely fényes győzelmeket aratott felette. Szolgát tartott, hogy emlékeztesse a visszafizetésre. Jézus elküldötte tanítványait, hogy a világot szakadatlanul emlékeztessék az Istenes életre.

A világot. Az alapígénk szerint *minden népet*. Ne nézzék, tehát, hogy valaki görög vagy római, zsidó vagy barbár, úr vagy rabszolga, dúsgazdag vagy nyomorult, katona vagy polgár. Mindenkit egyformán tanítvánnyá kell tenni. Minden ember egyformán törekszik a boldogságra, a kibékülésre. Minden embernek egyformán szüksége van az evangéliumra. Emlékezzünk csak vissza Jézusnak egy idevaló mondására. Egyik legszebb példázatában, a magvetőről szólóban mondja, „A szántó föld a világ...“ A munkatér a minden-lélek mezeje. Itt kell mélyre hasítani, ide kell bele plántálni Istenországának mustármagját.

Mindezt a lélek erejével. Annak a léleknek az erejével, mely az első pünköszt napján nyilatkozott meg s azóta szakadatlanul munkálkodik. Mely kitermelte a világ legbátrabb hőseit, legelszántabb mártirjait, legmélyebb tudósait, legzseniálisabb művészeit, legtisztább szentjeit, legvigasztalóbb ígérését és örömezenetét. Annak a léleknek az ereje által, mely igyekszik kiemelni minden nemzetnek a lelki nagyságát, történelmi jelentőségét, jó tulajdonságait, mely egyesíteni akarja, a nemes

nemzeti versenyek felett, az embert s az emberben az isteni vonásokat. Vajjon lehet-e pünköszt a suhanó hangulatok emlékünnepe ezzel a hatalmas jelképes tartalommal? Bizonyára nem, afiai! S ha végkép azzá sülyed, vele alámerül a mi jövőendő boldogságunk. Más élethez kell kezdenünk, más pünköshti elgondolással, amig még nem késő. Ámen.

Kiben az Isten győzött...*

Alapíge: Mózes I. K. XXXII. 24–30.

Az ótestamentomi pátriárák között Jákób a legérdekesebb és a legrokonszenvesebb. Lényében sok van az örök emberi vonásból. Jelleme a nagy, éles ellentétek szintéziséből áll: a testvér megcsalása, az apa kijátszása és könnyeket fakasztó mély Isten-érzés keverednek össze benne. A jellemvonások keveredése szerves és egymást kiegészítő. Nem a vaktörténés játékanak eredményéből folyik, mint a forgó kaleidószkop tarka papirszeletjeinek pillanatnyilag kialakuló képe, hanem a lelki alkat szervesen és logikusan egymásba kapcsolódó láncszemeiből. Ha egyet is kiszakítasz e láncszemekből, Jákób jellemét csorbítottnak, hiányosnak látod. A fény- és árny-oldal, a kiválóság és fogyatékoság, a szilárdság és puhaság, a bölcsesség és együgyűség, a bátorság és meghunyászkodás mind hozzá tartozik. Lelkének velejárója. Így mutatom be tehát őt, az ókori világ örök-ember típusát, így idézem a lelkét vallásos élményének fehér hegyormán, amikor szemtől-szembe találkozik s túsára kel Istennel.

A küzdőtér a Jabbok réve. Jöjjünk tisztába a hely jelentőségével. A Jordán nem csak a síkságot, hanem Jákób életét is két részre szeli. A tulsó parthoz gyermekkorának emlékei fűződnek, a gondtalan gyermekálmok, a játékos, pajkos évek, a serdülő kamasz kor és a nagy családi tragédia. Ézsau megcsalása a párolgó tál lencsével, a vak apa lélektelen kijátszása. Aztán a riadt menekülés. Okos és bölcs beosztással, hangya

* 1936 aug. 19-én tartott Dicio-i-dicsőszentmártoni lelkészköri konferenciára.

szorgalmu munkával s hogy úgy mondjuk, jó üzleti érzékkel Jákób hatalmas vagyonra tett szert rokonánál, Lábánnál. Nem fájhatott tehát az elvesztett örökség, a furfanggal megszerzett elsőszülöttségi jog színes álomszerű szétfoszlása és az ébredés keserű szájíze. Nem! Jákób mindezt busásan visszakapta, szerezte. Jákób kibékült a világgal. De nem békült ki a megbántott, becsapott testvérrel, a tisztos szülői hajlékkal, a multtal... Vezeklő, remegő szívvel tehát hazaindul... Jön az egész háza népével és minden felkelhető vagyonával. Hozza mindent, hogy ajándékkal, vagy bármily módon kiengesztelje a haragos Ézsaut s a megsértett multat. Jabbok révéhez érkezik. Nem tudni, hogy az emlékek társulása kapcsán-e, vagy milyen indító okból, de rádöbben egy megrendítő valóságra. Ráeszmél lelki nyugtalanságának legfőbb okozójára, arra a tényre, hogy mindenek előtt és felett *nem békült ki Istennel*. Mint egy filmen, pereg szemei előtt a mult. Éles vonalakban bontakozik ki a menekülésének minden mozzanata. Világosan emlékszik, hogyne emlékeznék, bőven omló könnyeire, hangos zokogására, amidőn a pusztában tevéjének lába nyomát éhesen üvöltő hiénák kísérték, a halál szele csapta körül s végtelen árvaságában arra gondolt, hogy bizonyára Isten is elhagyta őt. Emlékszik, hogy a tál lencse kísértő képe ott vibrált, táncolt a szemei előtt, forró könnyei azt el nem mosták, sőt szinte árrá dagasztották, hogy sodró hullámaiba halálát lelje ő. Újra meg újra átéli ezeket a megrázó pillanatokot, mind tudatosabbá válik benne a gondolat, hogy nincs kibékülve Istennel. A folt ott van a lelkén. Igaz ugyan, hogy Béthelnél vigasztalódást nyert Tőle, de azután, ahogyan Lábánnál elhelyezkedett, mindentemető szomjusággal dobta bele magát a meggazdagodásba s szörnyen megfélekedzett rendezetlen lelki dolgairól s Istentről. Ideje hát most, mielőtt átlépi a folyót a hazatérő, megbékülést sovárgó férfi vágyával valahogyan, akárhogyan belekapaszkodni az Uristenbe, földre omolva kérni, könyörögni, vagy tusára kelni vele, de minden áron kibékülni. Magára akar maradni a nagy leszámolás pillanatában. Háza népét és barmait átküldi a folyón.

És az Isten jön a leszálló atkonyatban. Mint egy idegen férfi, lényében sok van a kihívásból, tekintete mintha azt sugározná „kibékülést csak nagy harcok, idegörlő tusák után nyerhet az ember.“ S Jákób tusára kel vele, mert szörnyen rá van szorulva a kibékülésre,

Az ótestamentomi naiv Isten-hit elképzelése, a leírás legendás együgyűsége ne zavarja e ritka vallásos élmény fen-ségességét. Kor-ismeretünk és tanulmányaink alapján egészen természetesnek látszik, ez a megfestés egy törzsnek vagy kornak az Istene, amely a világmindenséget egy hegy-koszoruzta folyó-menti, keskeny völgyre szűkíti le, ahol lejátszódik, megszakad vagy megsemmisül az ő egész élete, a hegyeken tuleső életről mit sem sejtve, amely szűk horizontú kulturája s hiányos földrajzi ismerete alapján a paradicsomi boldogság színhelyét egy kis kertre korlátozta, ennek a kornak vagy törzsnek az Istene nem lehet a mi fogalmainknak megfelelő lény, kinek — a költő szavaival élve — „egyetlen szempillantása teremthet vagy ronthat száz világot,” hanem egy az emberhez hasonló valaki, különböző ugyan, „egy idegen férfi,” kit ha itt-ott megidéznek, megjelenik. Megjelenését különös előszere-relettel az alkonyi órákban vagy hajnal hasadás előtt rendezi meg, hogy titokzatosságát megtarthassa, megőrizhesse. Ismétlem, nem a megfestés, a történés külső leírása, ámbár jó ezzel is tisztába jönni, hanem a belső tartalom, az élmény a fontos. És az élménynek a csattanója: a hajnalig tartó tusában az Isten győz Jákóbb felett. És megáldja őt.

* * *

Jobbok révéhez előbb avagy utóbb, de mindannyian elérünk. Lelkünk, mint a hegyek szívébe vert tárnákon ki és be-szaladó vas-kocsi, lihengve, szorongva száguld két véglet: az Élet és Isten között. A mult nagy bűnei, a megtérni, megújulni-akarás között. Sokszor eljut a határmesgyéhez. Ott áll előtte sorsának mérlege. Vajjon merre billentse a serpenyőt? Melyiket válassza, melyiket szeresse jobban az életet, a megejtő, bűnre hajtó életet vagy Istenét? Tépi, szaggatja dönteni nem tudó lelkiismeretét, tusára kell, birkozik vele, beleöszül, csontjai remegnek, vért verejtékeznek s még mindig késik a döntés, késik a megváltó hajnalhasadás, Istennek győzelme, És így folyik a gigantikus lélek-fogyasztó torna, mert nagy, kimondhatatlan felettünk a megejtő élet hatalma. Száz csellel, száz fufanggal játszik velünk, mint a színes szivárvány a naiv gyermeki képzelettel. Száz uton keresztül nyargal felettünk, igájába hajt, halálos, ki nem bontható öleléssel szorít magához. Ismeri minden gyöngeségünk, akaratlan akarásunk. Ismeri célta-

lan bolyongásunk s az ellentétes erők keresztüzét, amelyben fel-
égünk. Tudja, hogy törvényeknek vagyunk alárendelve, melyek
gyakran fojtó, széttörhetetlen gyűrűt vonnak körülöttünk. Így ül-
döz, ölel, ígér és megcsal a megejtő élet.

Van, akit a véren keresztül igaz le. A drága piros véren
keresztül. Minden egyes lobogó sejtbe beleülteti a kívánság
csiráját, gazdagon táplálja, kövérre hizlalja azt, mignem tere-
bélyes fává nő s árnyékával beborítja, eluralja az egész em-
bert. Gyökerével pedig lefolytja lelkének minden szépre és jóra
vágyó törekvését. És az ember, legyen korcsmák züllött éjjeli
lakója, vagy utcán csavargó szétomló ifjú leány-lélek, lassan
széjjeltép minden köteléket, ami testvérhez, szülőhöz, Istenhez
fűzi őt. A bekövetkezendő vég biztos és szörnyü... Valamelyik
napilap unott egyhanguságban számol be egy ilyen utszélén
elhullott életről. *Itt a vér győzött.*

Van, akit az aranyon keresztül ejt meg. A csillogó, csengő,
guruló aranyon. Van, aki nem ismer felségesebb színt, boldo-
gítóbb zenét, mint az aranyét. Erényt, eszményt, hűséget gyö-
nyörrel felcserél ezért az egyért. Gondoljatok csak Judásra! Az
utóbbi időben egy néhány író tisztázni akarván Jézus elárulá-
sának kérdését, mérsékelni szeretné Judás sötéten megbélyeg-
zett szerepét. Judást nemzeti hősnek tünteti fel, ki mélyen csa-
lódott Jézus messiási küldetésében, azaz ki midőn belátja, hogy
Jézus nem a várva-várt zsidó felszabadító, hanem az Isten-
országának békességet hirdető követje, a zsidó papsággal ösz-
szejátszván, elárulja őt. Nem a pénzért, hanem eszményi el-
gondolásból. Fájó féltékenységből és csalódásból, mely az ő
hevülő nemzeti öntudatából táplálkozott. Lehet valami igazság
ez állításban, hiszen Judás a legintelligensebb tanítványok
közül való. S ennél fogva világosan láthatta Jézus küldetésé-
nek értelmét. A tény azonban, tény marad. Elvette a pénzt, a
vérdíjat, mert minden nemzeti érdeken, tanítványi hűségen és
erényen fölülállott a pénz. Ebben azonban mélyen tévedett Ju-
dás s tévednek a minden idők hason gondolkozású és hason
érzésű emberei, a díj túl nagy volt, mit az árulásért számított,
egy pár garasból is bőven telt volna akasztófa kötélre. Mert
örök tanulság testvéreim! *ilyen a sors, végzete, annak kiben a
pénz győzött.*

Van, akit a közöny által tesz érzéktelenné a fájó társa-
dalmi kérdésekkel szemben. Ki nem tudja felfogni az apostol

intését. „Egymás terhét hordozzátok s úgy töltsétek be Krisztus evangéliumát!” Hogy csak a megosztott élet a keresztény élet. Ki bezárkodik a hideg elefántcsont tornyába s él önmagának, ahelyett, hogy másokat is élethez segítene vagy épen megmentene az életnek. Ki úgy tesz, mintha egy megáradt folyó partján állana s karbatett kézzel nézné, miképpen vergődnek, kiáltnak, jajveszékelnek az elsodort emberek. Segítő kezet azonban egynek sem nyújt. Lelkiismeretkönyítõ egyhanguságban csak ezt hajtogatja: „minek törődni mások életével.”

Testvéreim, halljátok a közöny vérfagyasztó szavát, minek törődni a mások életével, a fájó magyar sorssal, a elpazarolt ifjúsággal és eljátszott öregséggel, minek törődni az egyház süllyedő hajójával, mindazzal, ami az egyén személyes ügy-körén kívül esik? Nem tagadom, sokkal kényelmesebb és költőibb a megénekelt pásztorfiu esete, ki míg lenn a völgyben viharok dúlnak, fenn a hegyormon álmokat sző, nótát tilinkózik. De őszintén kérdezem, ki az közületek, kit egy villámütötte ház sustergő lángjának vad szépsége annyira rabul ejt, vagy közönyösen hagy, hogy a kártszenvedett gazdára egy pillanatig se gondol? Vagy a szomszéd-ház megmentésén nem fáradozik? Ideje már felhagyni az ál sociál-filozófiával, hogy az ember pusztán önmagának és önmagáért élő lény. Az ember csupán egy sejt a nagy társadalmi szervezetben. S mi lesz a sejttel, ha a szervezetből kiszakítják. Az, ami a cseppel, ha a tengerből kimerítik. Vagy a virággal, ha a kertből kitépik s elszigetelt üvegbura alá helyezik. Fajunk elsorvad, hitünk megsemmisül, mi magunk oldott kéve módjára széthullunk, *ha bennünk a közöny győzött!*

Végül, a megejtő élet sokat a vágyak rabjává tesz. A vágyak rabja semmivel sem jobb a közönyös embernél. Talán tragikusabb, talán fájóbb eset. Mert míg a közöny embere érzés, megindulás nélkül szemléli az életet, mint egy érdektelen panorámát, addig a vágyak rabja szívtelenül belegázol mások céljába, törekvésébe és boldogságába. Ha valaki egyszer felült a vágyak szekereére, vad iramban igyekszik a hatalom, a gőg, az önző érdek hegycsúcsa felé. Édes-keveset törődik a mögötte lemaradó eltiport apró életekkel. Lángostort tart a kezében, mellyel esztelenül csapkod jobbra-balra. Gyújt, lázít, elnyom. Ha politikus, agyafurt ravaszsággal szövi, bogozza a politika nemzeti vagy nemzetközi szálait önös célja elérésének az érdeké-

ben, a nép érdeke irott malaszt, vasárnapi kegyes szólam, mit csak kivételes alkalmakkor hangoztat, jól megválasztott időben. Ha apró kis élet-máglyák lobognak fel a szenvedés hosszú útján, ő lidérces messzefényű öröm-tüzeknek nézi azokat. És így van ez mindenütt, nem csupán a politikában. A vágyak rabja süket a világ fájdalmas kiáltására, csak egy belső zenét hallgat, csupán arra figyel, mely az önző, csábító érdek hegycsúcsa felé sarkalja, tüzeli őt. Szomorú, lesújtó példa az az ember, *kiben csupán a vágy győzött.*

* * *

Jabbok révénél áll a sorsunk mérlege. A serpenyő a megejtő élet felé hajlik. Bánatos szívvvel, lecsüggedt fejjel várjuk az Istent, hogy visszanyerjük a megbillent egyensúlyt. Várjuk és készülődünk a nagy találkozásra, leszámolásra, új életkezdésre. Nekünk nem úgy jelenik meg, mint Jákóbnak, „idegen férfi képében;” megidézésre, tusára, hanem a lelkiismereten át: könyörületre és megbocsátásra. Nem azért jön, hogy hatalmát rajtunk kipróbálja, hanem hogy erejével megvigasztaljon. A költő szava mélyen a lelkünkbe harangoz:

„Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.

Nem harsonával,
Hanem jött néma, igazi öleléssel,
Nem jött szép, lüzes nappalon,
De háborus éjjel.

És megvakultak
Hiú szemeim. Meghalt ifjúságom,
De őt a fényest, a nagyszerűt,
Mindörökre látom.”

Az Isten jön, hogy tekintetedet rabul ejtse, lelkedet megbabonázza. Nem jön alkony borulással, nem távozik hajnal hasadással, veled marad egy életen át. Nagy örömök vagy nagy bánatok idején, rendkívüli időkben, azonban tisztábban bontakozik ki a lény, értelmet nyer jelenvalósága. Afia! legalább ilyenkor felfedezed-e őt, találkozol-e vele? S ha találkozol vele, átengeded-e neki magadat?

Nemrégiben egy érdekes kis történetet olvastam. Az

egyik világhírű hegedős Londonban hangversenyezett. Művészete könnyekig meghatotta a közönséget. Műsor után egy dúsgazdag ember, egy ajánlással lepte meg a művészt. „Emléket szeretnék öntől,” mondotta átszellemülten: „adja el nekem az egyik koncerthegedűjét.” A művész rövid gondolkozás után belement a különös vásárba, egy kikötéssel, ha utoljára még egyszer játszhat rajta. Kezébe vette a hegedüt, ujjait édes-bánatosan fektette a hurokra, lelkét beleöntve, játszani kezdett. És a hegedü sírt, zokogott, mint az elválni nem tudó asszony búcsúzó társának kebelén. Hirtelen félbeszakította a játszást s egy mindent legyőző gesztussal hegedűjét átnyujtotta az új gazdának. Az sokáig nézte a különös tárgyat s aztán elfogódott hangon beszédbe kezdett: „Mester, mondotta, én visszaadom e bűvös hegedüt, ha nálam marad, nem birom el sorsát. Remegő ujjaimba belefagy a dallam, ha hurjait érintem, szívem meghasad a fájdalomtól, ha arra gondolok, hogy idővel belőle egy poros emléktárgy lesz csupán”.

Érzed-e testvérem, hogy ajkadra tolul a szó: Isten, visszaengedem e tőled nyert hangszert, a lelkemet, hogy égi melódiák szülessenek benne. Hogy én, aki másra átkot szórtam, tőled áldást nyerjek. Beléd kapaszkodva, kérve hangoztassam: „Nem bocsátlak el téged, mig meg nem áldasz”. Hogy én, aki háborut hoztam a földre, ha tusák árán is, de benned kibéküljek. Hogy én, aki dacos göggel jártam, imába roskadva eléd boruljak s boldog megadással ismételjem: életem és kincsem, álmom és vágyam, hősöm az Isten. S áldjalak e megható szent bizonyosságban, hogy bennem Te győztél! Ámen.
